

Skyldighet att skydda

I detta häfte kommer du att få läsa om FN:s princip Skyldighet att skydda (R2P responsibility to protect). Du får en bakgrund till principen och sedan får du läsa om vad principen innebär.

Det mest centrala är dock de FÖRSLAG till frågor/problem med principen som du kan ta upp och diskutera i ditt utskottsmöte. Det avsnittet kommer efter genomgången om själva principens innehåll och beståndsdelar.

Till sist får du exempel på länkar där det skrivs om "skyldighet att skydda".

Bakgrund:

Bakgrunden till principen om "skyldighet att skydda" var de kriser som präglade Rwanda och f.d. Jugoslaven på 1990-talet. FN:s dåvarande generalsekreterare Kofi Annan pekade på det internationella misslyckandet att skydda befolkningen i vardera av dessa två konflikter. Kofi Annan resonerade om huruvida fokus på statens säkerhet och suveränitet kan motiveras utan hänsyn till hur befolkningen i ett land behandlas. En internationell kommission (ICISS) tillsattes (på initiativ av Kanada år 2001) angående detta och denna kommission arbetade med att behandla konflikten mellan två viktiga principer, dels möjlighet att skydda en befolkning och dels suveränitetsprincipen. Denna kommission myntade begreppet "skyldighet att skydda". Diskussionen om sakfrågan, att det internationella samfundet har en skyldighet att skydda människor från övergrepp, var dock inte ny. År 2005 antogs principen av FN. Dock kom kraven på möjligheten att ge skydd i en utsatt situation i slutprodukten, d.v.s. den formulering av "skyldighet att skyddas som FN antog, att bli lägre än de krav som den internationella kommissionen kommit fram till i sin slutrapport. Beslutet i FN var enhälligt.

Under FN:s nuvarande generalsekreterare Ban Ki- Moon har arbetet med att resonera kring och implementera principen fortsatt.

Även andra internationella organisationer arbetade samtidigt som FN med att formulera principer som ger ökad kraft åt ageranden när befolkningen i ett land drabbas av övergrepp. Afrikanska Unionen (AU) slog t.ex. redan år 2000 fast att AU har rätt att intervensera då krigsförande parter begår övergrepp såsom folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser.

Vad innebär principen "skyldighet att skydda"?

Grunden i principen om "Skyldighet att skydda" är följande:

Världssamfundet, genom FN, har skyldighet att använda diplomatiska, humanitära och andra fredliga medel för att skydda befolkningar mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten.

FN har alltså en skyldighet att agera när ett eller flera av dessa fyra internationella brott begås.

Principen utmanar delar av folkrätten såtillvida att den s.k. suveränitetsprincipen (varje stats rätt till självbestämmande) kan komma att kränkas då principen används som ett argument för att ingripa i ett skeende. Principen har varit central i utvecklingen av folkrätten och är i dag en del av denna. Det tydliga fokus på att främst handla om staters säkerhet som tidigare har funnits i internationella sammanhang har förflyttats till att sätta människors säkerhet i främsta rummet i stället. Suveränitet innebär inte bara ett skydd mot andra länders intervention och staters självständighet. Det innebär också ett ansvar för den egna befolkningen. Det är en av de slutsatser Ban Ki-Moon drar i en rapport från år 2009 om "skyldighet att skydda". Ban Ki-Moon pekar också i rapporten på att en svårighet med att förverkliga principen om "skyldighet att skydda" är FN:s stävan efter att vara fredsskapande. Denna strävan gör att FN tvekar att använda våld för att lösa en konflikt. En annan svårighet är FN:s grundideologi om opartiskhet. Suveränitetstanken och idén om opartiskhet får inte försvåra möjligheten att göra moraliska bedömningar i ett läge då befolkningen utsätts för övergrepp, menar Ban Ki-Moon.

Fredliga medel eller våldsanvändning i "skyldighet att skydda"?

Principen betonar, som redan nämnts, diplomatiska, humanitära och fredliga medel för att förhindra övergrepp. I rapporten från år 2009 ger Ban Ki- Moon sin syn på detta och pekar på att det i beslutet från år 2005 står att när fredliga medel har visat sig vara otillräckliga och om nationella myndigheter misslyckas att ge befolkningen skydd mot internationella brott så

"är vi redo att gemensamt agera, beslutsamt och i rättan tid, genom säkerhetsrådet, i enlighet med stadgan, inklusive kapitel VII, från fall till fall och i samarbete med regionala organisationer när så bedöms lämpligt, om de fredliga medlen visar sig otillräckliga och om nationella myndigheter uppenbarligen misslyckas med att skydda sin befolkning från folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten."

Detta ger utrymme för att, i vissa fall, också icke-fredliga medel kan vara aktuella menar Ban Ki- Moon. Säkerhetsrådet skulle kunna ta ett sådant beslut och då får FN-stadgans restriktioner mot våldsanvändning och principen om icke-intervention ge vika. Uppmaningar till regionala organisationer att agera med starka kollektiva åtgärder är också en möjlighet.

Följande centrala delar är viktiga i principen om "skyldighet att skydda"

---

1. Vem har ansvar för att skydda en befolkning?

➤ Staten:

Varje enskild stat har en skyldighet att skydda sin befolkning från övergrepp. Staterna accepterar denna skyldighet. Staten utgör den viktigaste och fundamentala grunden för "skyldighet att skydda"

➤ Det internationella samfundet och FN

Internationellt skall man, t.ex. FN, på lämpligaste sätt, uppmuntra och hjälpa stater att utöva skyldigheten att skydda. Om en stat inte kan leva upp till sitt ansvar, t.ex. p.g.a. bristande kapacitet eller att den inte har kontroll över sitt eget territorium, ska det internationella samfundet stödja och hjälpa staten i att leva upp till detta. Detta är ett förebyggande arbete i principen om "skyldighet att skydda". FN har för att kunna agera i tid ett

brett utbud av kollektiva åtgärder, fredliga såväl som icke-fredliga (se ovan om våldsanvändning) att använda sig av. I rapporten från år 2009 pekas tre viktiga internationella aktörer ut som särskilt viktiga i arbetet med att skydda en befolkning. Förutom säkerhetsrådet och regionala organisationer, som tidigare nämnts, måste även generalförsamlingen fortsätta att beakta skyldigheten att skydda.

Frågor och problem:

- Hur skall man få principen att bli verklighet, d.v.s. hur kan vi få principen att vara kraftfull i såväl förebyggande arbete som i en situation när övergrepp redan begås?
- Vilken typ av stöd behöver stater i det förebyggande arbetet att ge varje stat möjlighet och styrka att skydda sin befolkning?
- Hur skall man ge stöd till individer och organisationer som agerar mot de som begår övergrepp?
- Kan internationell rätt förstärkas?
- Kan internationella regler kring dömande förbättras? Kan t.ex. ICC:s roll stärkas?
- Kan FN:s organisation förändras för att inte misslyckas med sitt uppdrag att skydda? Kanske beslutsfattandet i säkerhetsrådet kan underlättas i frågor som rör övergrepp mot en befolkning?
- Hur ser förhållandet mellan mandat (hur kraftfullt får t.ex. FN personal agera mot övergrepp när de är på plats i akut situation) och resurser ut?
- Om säkerhetsrådet inte förmår ta beslut i extraordinära tillfällen då fredliga medel inte längre är tillräckliga kan man då ge andra aktörer en

större befogenhet att använda starka medel (våldsanvändning om så nödvändigt)?

Svenska FN-förbundet skriver t.ex. så här om formuleringen i principen om "skyldighet att skydda" att det är säkerhetsrådet som har största ansvaret för de starkaste ageranden

"Beslutet som toppmötet fattade 2005 var starkt kopplat till att endast FN:s säkerhetsråd kan ta sig rätten att ingripa tvingande militärt. Vi i Svenska FN-förbundet anser att den linjen är för snäv. Vi anser att det i de fall säkerhetsrådet negligerar sitt ansvar kan finnas all anledning att söka nya vägar för att skapa legitim grund för nödvändiga tvingande militära ingripanden. Sådan grund kan sökas i uttalanden från generalförsamlingen (med referens till församlingens resolution samverkan för fred, antagen i november 1950, den s k "Uniting for Peace"-proceduren) eller genom beslut i regionala organ (t ex Afrikanska Unionen AU:s ingripanden i egna medlemsstater även utan FN-mandat). Folkrätten måste söka nya vägar (FN förbundets rapport:

http://www.fn.se/PageFiles/12303/FN_Rapport_nr1-09.pdf)

- Kan FN och andra internationella organisationer samarbeta på ett bättre sätt för att förhindra att en situation med övergrepp utvecklas eller i situationer där övergrepp redan begås?

Länkar:

Rapport om skyldighet att skydda (2009)

http://www.fn.se/PageFiles/12303/FN_Rapport_nr1-09.pdf

I detta häfte finns många förslag på åtgärder och insatser.

FN-häfte om "skyldighet att

skydda" <http://www.fn.se/PageFiles/3133/Fakta%20Skyldigheten%20att%20skydda.pdf>

(enkelt och lätt att använda)

https://msb.se/Upload/Produkter_tjanster/Publikationer/KBM/Basutbildning%20i%20h%20humanit%C3%A4r%20folkr%C3%A4tt2.pdf

<http://www.rodakorset.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/lektion-2-grundlaggande-information-om-krigets-lagar.pdf>

<http://www.redcross.se/om-oss/krigets-lagar/de-manskliga-rattigheterna/?view=blogs>

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/fn-maste-ta-fasta-pa-skyldigheten-att-skydda_7472380.svd

<http://www.sydsvenskan.se/opinion/aktuella-fragor/varlden-sviker-skyldighet-att-skydda/>

<http://www.dagensjuridik.se/2011/08/skyldigheten-att-skydda>